

DÜNDEN BUGÜNE İSTANBUL SÜRYANİLERİ

Yazan
Tuma Bar Şawme

8657137

İstanbul'da Süryanilerin
Tarihi ve Kültürü

Nsibin Yayınları: 8
Araştırın Dizisi: 1
Dizgi: Nsibin
Birinci baskı: Eylül 1991, Södertälje

Nsibin Yayınevi'nden

Asuri (Kildani, Süryani) halkımızın hiç bir yanı, yani dili, dini, mezhepleri, başkaldırıları, kıyımları, kiliseleri, göçü, anayurdu, litteratürü, dünü, bugünü, yarını,... tarafımızdan henüz incelenmiş veya araştırılmış değildir. Tümü zalim kaderin eline terk edilmiş. Ama buna karşılık her yanımıza her zaman yabancı sömürgeci beyinler el atmış. Gelecekteki istekleri bu nedenle her yanımıza yansdı. Bu yöntem ne zamana kadar devam edecek? Bu akıntının böyle akmasını daha ne kadar bekliyeceğiz!

Aylık yayımlanan Nsibin Dergisi'nde köşe yazarlığı yapan yurtsever-devrimci arkadaşımız Tuma Bar Şawme kendi olanakları ile araştırmaya başladı. (Darısı diğer yurtsever ve halksever insanların başına!) Arkadaşımızı bu çalışması nedeniyle yürekten tebrik ettiğimizi ekliyelim.

Arkadaşımızın değindiği konu, alabildiğine önemli, tek tek eli kalem tutan her Mezopotamyalı yurtsever ve halkseveri yakından ilgilendireceğini umarız.

İsteme Adresi:
Beþ-Froso Nsibin
P.O. Box 6042, 151 06 Södertälje-Isveç

ISBN 91 971543-9-3

Eylül 1991
Södertälje-Isveç

Önsöz

Halkımızın dününü öğrenmeden, bugününü ve yarınını öğrenmek mümkün mü? Burda her bilimcinin beklemeksizin yanıt şeklinde doğrudan diyeceği 'hayır' a bende katılıyorum. O halde bizi bugünlere tekneliyen dünümüzü öğrenmek ve öğretmek büyük bir önem taşıyor.

Istanbul'da Dünden Bugüne Asuriler (Kıldaniler, Süryaniler), konusu ilk defa kaleme alınmasına rağmen önemli bilgileri içeriyor.

Halkımızın İstanbul'a ilk yerleşmesi kanım 1. Dünya Savaşından önceye dayanıyor. Çünkü yıl 1912'de İstanbul'da tüm dini-mezhpesel kiliselerimizi ve ulusal kuruluşlarımızı temsil eden, bir Ulusal Meclisimiz vardı. Adı da, Asuri-Kıldani Ulusal Meclisi idi. Çeşitli uluslararası kuruma halkımızın davasını yakından tanıtmak üzere birçok belge, memorandum, dilekçe, vb gibisini gönderdi. Nitekim bunlardan biri Nsibin Dergisi'nde yayımlandı. Fransızca olan bu belge İsveç'in İstanbul'daki elçiliğine 1912'de postalanıyordu. Söz konusu meclis Wilson ilkelerinden önce mi hemen sonra mı kuruldu, elimizde şu anda somut bir kanıt yok. Bu konuda yine özenli araştırmaya gerek var.

*Yazar
Jan Bet-Şawoce
Södertälje*

Sunu

1991 yılının Haziran ve Temmuz aylarında İstanbul'da bulunduğum sıralarda, kendi imkanlarım ve değerli birkaç dostun yardımıyla, İstanbul'da bulunan Süryanilerle ilgili bir araştırma yapmaya çalıştım.

Bu çalışma esnasında elimdeki zamanın azlığı ve imkanların katılığı nedeniyle, çalışma için yararlandığım rakamsal bilgilerin dışındaki bütün kaynaklar sözlü kaynaklardır. Bu nedenle konulara elimden geldigince değişik açılardan bakmaya ve fazla derinlemesine inmemeye çalıştım.

Bu çalışmada yanlış bilgilerin olabileceğine itimnal vermiyorum. Bunun yanında, Amatör bir araştırmacı ve bu araştırmanın benim ilk araştırmam olduğu için, gözden kaçan eksik bir kaç bilgiyi olabileceğini şimdiden kabul ediyorum. Bunun için de sizlerden özür diliyorum.

Son olarak şunu belirtmekte yarar görüyorum; Göçün durmadan devam ettiği bir dönemde olduğumuz için, bu çalışmadaki bulguların çalışma anındaki zamanın (Temmuz, 1991) bulguları olduğunun gözden uzak tutulmaması gerekir.

NEDEN İSTANBUL SÜRYANİLERİ

»Gesellschaft Für Bedrohte Völker« (Tehdit Altındaki Halkları Koruma Örgütü) gibi kaynaklar, Süryanilerin İstanbul'a ilk gelişlerinin XX. yüzyılın başındaki I. Dünya Savaşı sıralarına kadar dayandırmıyorlar. Aynı kaynaklar 1940'lardaki II. Dünya Savaşı sıralarındaki İstanbul Süryani nüfusunu bir kaç yüz kişiyle ifade ediyorlar.

İstanbul Süryanilerinin kendi kiliselerine sahip olmalarına tarih olarak, aynı kaynaklar 1963 yılını gösteriyorlar. Demek Süryaniler İstanbul'da belli bir güç olmaya başlamaları, Türkiye'de 1960'ların başlarında başlayan -Türkiye'de göç 1950'li yıllarda vardı. Ancak Süryanilerin göçü 1960'lı yıllarda hız kazanır- yurtiçi göçle birlikte oluyor.

Biz de İstanbul Süryanilerinin geçmişini XX. yüzyılın başlarına dayandırmak yerine, belirli bir grup olmaya başladıkları 1960'lı yıllara dayandırmayı daha uygun görüyoruz. Çünkü; bu tarihten önceki İstanbul Süryanilerinin, hem sayıları az hem de belli bir toplum yapısına sahip değildiler.

Bu göç (1950-1960 yıllarındaki yurtiçi göç) esnasında İstanbul'a gelen Süryanilerin büyük bölümü Mardin'li aileler olmakla birlikte, Diyarbakır, Adıyaman, Elazığ, Urfa, Malatya, Antakya ve Siirt'tende İstanbul'a gelen Süryani aileler bulunmaktadır.

Aradan geçen sürede, Süryanilerin bir bölümü kendilerini İstanbul'da kalıcı kılmak için bazı faaliyetlerde bulunmuşlar. Bir bölümü göçün yönünü Avrupa'ya çevirmiş. Bir bölümü Avrupa'ya gitmek için fırsat kolluyor. Bir bölümü ise gitmekle kalmak arasında bocalayıp duruyor.

layıp duruyor.

Ama bütün bunların en önemlisi, Bugün İstanbul'da bulunan Süryanilerin hemen hepsi, kendilerini göç ettikleri yörelerden çok İstanbul'a ait hissediyorlar.

Ayrıca İstanbul'da bulunan Süryanilerin geldikleri yörelerin değişikliği ve İstanbul'da kendilerini ortak çatılar altında toplamaları, onlara geldikleri yörelerin Süryanileri yerine, İstanbul Süryanileri dememizi gerektiriyor.

KİMDİR İSTANBUL SÜRYANİLERİ?

Aslında İstanbul Süryanileri diye tanımladığımız insanların da, geldikleri yöreler açısından belirli bir kökenleri var. İşte bu kökenlerine bakarak bu insanların kim olduğu konusunda bir fikre varabiliriz.

Günümüzde İstanbul'da 1800 civarında Süryani aile bulunmaktadır. Bunların yaklaşık olarak 1600 ailesi, çalışmalarımızın konusunu teşkil eden ve Süryani Kadim Kilisesi'ne mensup Süryani ailelerdir. Geri kalan 200 kadar ailenin 100 kadarı Süryani Katolik, diğerleri ise, Kildani Kilisesi'ne mensup Süryaniler ile Süryani Protestanlardır.

Nüfus olarak hesaplandığında, aileleri ortalama dörder kişi olarak kabul ettiğimizde, karşımıza 7500 kişilik bir insan kitlesinin çıktığını görüyoruz.

Bu insanların kökenlerine baktığımızda şöyle bir tablo çıkıyor karşımıza; Aileleri il bazında bir ayırıma tabi tuttuğumuzda, 1100'ünün Mardin, 400'ünün Diyarbakır, 200'ünün Adıyaman ve Elazığ, 100'ünün ise Antakya, Urfa, Malatya ve Siirt kökenli aileler olduğunu gö-

nüyoruz.

Aileleri Kentsel Kırsal diye bir ayırıma tabi tuttuğumuzda ise şöyle bir tablo ile karşılaşırız: 1300 ailelik Büyük bir çoğunluğun Kentsel (kent) kökenli aileleri oluşturduğunu görüyoruz. Bu ailelerin büyük bir bölümünü teşkil eden 800 aile ise Mardin'li. Kırsal kesim kökenli 500 ailenin büyük bölümünü ise, 300 aile ile Midyat ve çevresindeki köylerden gelen aileler oluşturmaktadır.

Kentsel-Kırsal aile ayırımındaki ve Kırsal ailelerin aleyhine olan bu büyük farkı anlamak çok zor olmasa gerek. Çünkü yurtdışına göç eden ailelerin büyük bölümünü Kırsal aileleri oluşturuyor.

EKONOMİK YAPILARI

İstanbul'da yaşayan Süryani ailelerin büyük bir bölümünün ekonomik açıdan bir sorunları yok. 1500 ailelik bir bölümü oluşturan ve İstanbul Süryanilerinin % 84'ünü teşkil eden bu ailelerin dışında kalan diğer aileler (% 16) ise Türkiye'de yaşayan diğer insanlar kadar olmasa bile ekonomik açıdan zayıf bulunmaktadır.

Ekonomik açıdan zorluk çekmeyen ailelerin 90 kadarı (% 5) çok zengin sayılabilecek Mardin'li ailelerdir. 900 kadarlık (% 50) aile ise zengin denilen türden Mardin ve Diyarbakır'lı ailelerdir. Geri kalan 500 civarındaki (% 29) aile ise normal ancak Türkiye geneline bakıldığında zengin sayılabilecek, Diğer iller, Midyat ve çevresindeki köylerden gelen ailelerdir.

Ekonomik açıdan zorluk çektikleri kabul edilen aileler;

Diğer iller ve kırsal kesim ailelerdir. Aslında bu aileleri Türkiye ortalamasında düşündüğümüzde fakir sayılmayacak ailelerin olduğu görülecektir.

İstanbul'daki Süryani ailelerin 1100 kadarı (% 60) kendi iş yerlerinde çalışıyorlar. Geri kalan 700 civarındaki (% 40) ailenin ise, üyelerinden en az biri bir işte çalışıyor. Çalıştıkları bu iş yerlerinin büyük bölümünün sahibi yine Süryanilerdir.

İstanbul Süryanilerinin yarısından fazlası (% 55 civarı) kendi evlerinde oturuyorlar. Bir bölümü zengin olmalarına rağmen, yani kendilerine bir ev alabilecek güçte olmalarına rağmen kirada oturuyorlar. Geri kalan Süryani aileler ise, ev alabilecek güçte olmadıkları için ödeyebilecekleri kira düzeyindeki semtlerde, kirada oturuyorlar.

YERLEŞİM ALANLARI

İstanbul Süryanilerinin ekonomik yapılarındaki dağılım, onların yerleşim alanlarının özelliklerine oldukça yansımaktadır. Zengin sayılabilecek ailelerin, İstanbul'un lüks semtlerinde, ya kendi evlerinde ya da kirada oturuyorlar. Daha düşük gelir gruplarında bulunan Süryani aileler ise, İstanbul'un mütevazı semtlerinde ya geçmişte aldıkları evlerde ya da ödeyebilecekleri kira düzeyindeki evlerde oturuyorlar.

Bir ayırım yapmamız gerektiğinde ise şöyle bir tabloyla karşılaşırız: İstanbul'un en pahalı semtlerinden olan Anadolu Yakası (Kadıköy, Moda, Feneryolu, Göztepe, Erenköy, Suadiye ve civarları)nda 350 kadar Mardin'li Süryani aile bulunmaktadır. Bu ailelerin içinde ufak bir

azınlık olmak üzer Midyat'lı ailelerde bulunmaktadır.

Yeşilköy, Florya, Avcılar ve civarlarında ise, aynı gelir düzeyinden olmak üzere 300 civarında Mardin ve Diyarbakır'lı Süryani aile bulunmaktadır.

Daha az pahalı sayılan semtlerden olan Bakırköy, Bahçelievler, Ataköy ve civarlarında ise 400'e yakın her yöreden Süryani aile bulunmaktadır. Diyarbakır'lı Süryanilerin çoğunluğunun bulunduğu Kurtuluş semtinde ise 350 civarında Süryani aile ikamet etmektedir.

Kumkapı, Samatya, Koca Mustafa Paşa gibi eski Bizans İmparatorluğu'nun surları içerisinde yer alan ve diğer semtlere oranla daha ucuz kabul edilen yerleşim alanlarında ise, çoğunluğunu Kırsal kesim ailelerinin oluşturduğu 200'e yakın Süryani aile bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi İstanbul Süryanilerinin ekonomik yapıları ile yerleşim alanları -ister kirada olsun, ister kendilerinin olsun- arasında uyum oldukça göze çarpmaktadır.

AİLELERİN KÜLTÜREL YAPILARI

İstanbul Süryanilerinin 60 yaş ve üzerindeki nüfusunun okuma yazma oranı: % 50-60 olduğu tahmin ediliyor. Süryanilerin İstanbul'a gelmeden önce yaşadıkları bölgelerdeki okuma imkanları göz önüne alındığında bu düşük oranın nedeni kolayca anlaşılacaktır. İstanbul Süryanileri genel nüfusu içerisinde okuma yazma oranı ise % 80'lere yaklaşmaktadır.

Geçmişteki olanaksızlıklar ve insanların okumaya olan isteksizliği yüzünden, geçmiş kuşakların okuma ora-

nındaki bu düşüklük, günümüzde artık görünmemektedir. Süryani ailelerin tamamı çocuklarını ilkokula gönderiyor. Ortaokul ve Lise okuma oranı kesin olarak bilinmemekle birlikte yüksek olduğu tahmin ediliyor.

İstanbul Süryanileri içerisinde bir yüksekokul bitirmiş ve/veya devam eden insanların toplamının, genel nüfus (İstanbul Süryanileri) içerisindeki oranı % 3 civarındadır. Bu da yaklaşık olarak 200 kişi demektir.

Yüksekokul eğitimi ile ilgili % 3'lük bir oran az görünmekle birlikte, Süryani toplumu içerisindeki genç nüfusun hızla göç ettiği düşünüldüğünde bu oran azımsanmamalıdır.

İstanbul Süryanilerinin büyük bir bölümü anadilleri (Süryanice) ve eğitim dilleri (Türkçe) dışında, turistik işlerle uğraştıklarından dolayı en az bir yabancı dili (İngilizce, Fransızca, Almanca veya başkasını) ardaşabilecek kadar konuşmaktadırlar.

HUKUKİ STATÜLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sözleşmesi niteliğinde olan ve İsviçre'nin Lausanne kentinde 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan antlaşma (Lozan Antlaşması) ile, Türkiye sınırları içerisinde bulunan azınlıkların statüleri belirlenir.

Ermeni, Rum, Müsevi ve Bulgarları dışında kalan ve Türkiye'de yaşayan milyonlarca Kürt, yüzbinlerce Süryani, Çerkez, Gürcü, v.s. Lozan Antlaşmasındaki azınlık statüleri kapsamına alınmadılar. Azınlık statüleri kapsamında bulunmayan bu insanları, Türkiye'nin resmi

ideolojisi olarak kabul edilen Kemalizm'in ilkeleri -özellikle Milliyetçilik ilkesi- çerçevesinde asimilasyona tabi tuttular.

Azınlık statülerine alınmayan azınlıkların içinde bulunan Süryaniler, diğer azınlıklardan farklı olarak Hıristiyanlık dinine mensup bir azınlık gurubudurlar. Bu nedenle yukarıda adı geçen azınlık gurupları kadar asimilasyon politikasından etkilenmediler. Oysa Müslümanlığı seçmiş olan Süryaniler (Mhalmoye-Muhallemler), Türkiye'nin asimilasyon politikasından en fazla etkilenen insanların başında gelir.

Süryaniler Müslüman olmadıkları (Gayri Müslim oldukları) için, Komşuları tarafından her zaman bir yabancı gibi göründüler. Aynı şekilde, gayri Müslim oldukları için azınlık statüsünde bulunan diğer Gayri Müslim (Ermeni, Rum, Müsevi)'lerle aynı kefeye konulup, normal Türk vatandaşlarının yararlandıkları haklardan mahrum bırakıldılar. Örneğin: Bir Süryani, bir askeri okula gidemez, Askerlik süresi içinde Türkiye'nin resmi dağıtım politikasına göre hakkı olmasına rağmen Ege (İzmir ve çevresi) ve Marmara (İstanbul ve çevresi) bölgelerinden birine torpil sahibi olmadığı sürece gidemez.

Azınlık statüsüne mensup (Ermeni, Rum, Müsevi gibi) Gayri Müslim azınlıklarla aynı kefeye konulmalarına rağmen, resmen azınlık olarak kabul edilmedikleri için, azınlıkların yararlandığı kendi okullarını kurup işletmek, kendi dillerinde eğitim yapmak, dini konularda insan yetiştirmek ve benzeri haklardan yararlanıyorlar. Bırakın bu tür haklardan yararlanmayı, Süryaniler bir arsa satın alıp kilise inşa edemezler, kilise satın alamazlar, sahip oldukları kiliseleri onarıp tamir edemezler.

İstanbul Süryanileri ekonomik güçleri sayesinde

oluşturdukları çevrelerin yardımıyla bu tür sorunlarına bir dereceye kadar çözümü bulmuş gözüküyorlar. Ancak bu durum beraberinde bazı tehlikeleri de getirmekten geri kalmıyor.

İstanbul Süryanileri, resmi yasağa rağmen Tarlabası'nda bulunan kiliseyi 1963 yılında kendi mülkiyetlerine geçirdiler. Bazı kişilerin kişisel çabaları sonucu, Moda'da bulunan ve Süryanilerin de faydalandıkları Katolik kilisesinin yanında, gençlerin kullanımına sunulmak üzere büyük bir salona sahip oldular.

Hiç bir statüye sahip olmayan İstanbul Süryanileri, kendi ihtiyaçlarını bu tür çabalarla ne zamana kadar karşılayabilecekler? Ya da gelişen çağımızda, insanların en doğal haklarını ne zamana kadar bu tür geçiştirmelerle elde edilip onlara sunulacak? Ne yazık ki İstanbul Süryanilerinin bir bölümü bu tür sorulara cevap vermekte büyük zorluk çekerken, bir bölümü ise hiç veremiyor.

TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

Günümüzde Dünya'nın her yerinde bulunan Süryanilerin milli benliklerini koruyabilmek için buldukları değişik faaliyetler vardır. Bu faaliyetlerin yeterli olup olmadığına karar vermek için; Faaliyetlerin yapıldığı ortamın şartlarını gözönünde bulundurulması gerekir. Özellikle İstanbul'da bulunan insanların bu tür faaliyetlerini değerlendirirken bu hususa özenle dikkat etmemiz gerekir.

Aslında İstanbul Süryanilerinin dini faaliyetlerinden ayrabileceğimiz herhangi bir toplumsal faaliyetleri hemen hemen yok. Çünkü kültürel, sosyal ya da toplum-

sal faaliyetlerde bulunabilecek örgütlü herhangi bir kuruluşları yok. Bu nedenle kısıtlı faaliyetlerini sadece kilisenin öngördüğü sınırlar içerisinde devam ettirebiliyor.

Kilisenin şemsiyesi altında toplanan faaliyetlere baktığımızda ise şöyle bir tabloyla karşılaşılıyor.

Değişik semtlerde bulunan kiliselere devam eden Süryani ailelerin gençleri tarafından oluşturulan ve çatısı altında buldukları kilisenin kısıtlı imkanlarından yararlanarak oluşturdukları spor kulüpleri. Resmî olmayan bu spor kulüpleri ise şunlardır.

Samatya kilisesine devam eden gençlerin oluşturduğu Doğu Gençlik, Tarlabası kilisesine devam eden gençlerin kurduğu Barışspor, Kumkapı'da bulunan kiliseye devam edenlerin kurduğu Doğan Güneş, Bakırköy semtindeki kilisede ise Birlikspor. Bir de bu kulüplerin dışında bulunan ve herhangi bir kiliseye bağlı olmayan Gülgöze (Ciwardo-Ayınvert) spor.

Bu kulüpler yıl içerisinde değişik yer ve zamanlarda düzenledikleri turnuvalarla, İstanbul'daki Süryani gençliğini bir araya getirmeye çalışıyorlar. Ayrıca bu kulüpler yıl içerisinde düzenledikleri eğlence geceleri ile, hem faaliyetlerini sürdürebilmeleri için bütçelerine maddi katkı hem de Süryani gençliğine bir arada eğlenme imkanı sağlıyor.

Ana kilise Tarlabası ile maddi açıdan güçlü ailelerin oluşturduğu Moda Kilisesi, yeterli olmasa bile sosyal faaliyetlerde bulunmaya çalışıyorlar.

Kiliselerin hemen tamamında kışın pazar okulları yapılmaya çalışılıyor. Bu okullarda kısıtlı imkanlarla, Süryani genç ve çocuklarına dini konularda bilgiler verilmeye çalışılıyor. Ancak üzücü olan durum: Bu okul-

lardaki eğitimi Türkçe dili ile yapılmaya çalışılmasıdır. Özel bir durum teşkil eden Samatya kilisesinde bu dil kısmen (konuşma) Süryanice'dir.

Her şeye rağmen, İstanbul Metropolit'i Sayın Yusuf Çetin'in bu tür faaliyetler için sarfettiği çaba takdir edilmesi gerekir. İstanbul'da bulunduğum sıralarda kaldığım evdeki gençlerin, düzenlenen geziye katılmalarını sağlamak için, Sayın Metropolit'in bizzat telefon ettiğine sevinerek tanık oldum.

KURULUŞLARI

Daha öncede belirttiğimiz gibi İstanbul Süryanilerinin kilise dışında örgütlü kuruluşları bulunmamaktadır.

Sahip oldukları örgütlü tek kuruluş kilisedir. Bu kuruluşun sivil bölümünü; Dört yılda bir Aralık ayında yapılan seçimle seçilen 12 kişinin oluşturduğu Yönetim Kurulu'dur. Bu kurul (Yönetim Kurulu) İstanbul'da yaşayan Süryani cemaatinin üyeleri tarafından seçilmektedir.

Dini bölümü ise; 1986 yılına kadar, Xori (Başpapaz) Samuel Akdemir tarafından vekaleten yürütülen ve bu tarihte (1986 yılında) Sayın Yusuf Çetin'in atanmasıyla asalatten yürütülmeye başlanan İstanbul Metropolitliğidir. Metropolitliğin sekreterliğini ise, aynı zamanda Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler tarihi bölümünde Süryanice dili ile ilgili dersler veren (Konuk eğitmen olarak) Zeki Demir tarafından yürütülmektedir.

Bu Metropolitliğin bünyesinde, Metropolit ile birlikte iki Xori ve Dört Papaz daha görev almaktadır.

İstanbul Süryanilerinin kullanımında bulunan ve ayin yapılan kiliseler ise şunlardır; Mülkiyeti Süryanilere ait olan Tarlabası kilisesi (Bu kilise aynı zamanda hem Metropolitin hem de Yönetim Kurulunun merkezidir), Mülkiyeti Katoliklere ait olan Samatya, Yeşilköy, Bakırköy, Moda ve Büyük Ada (yazın kullanılıyor) kiliseleri, mülkiyeti Süryani Katoliklere ait olan Kumkapı kilisesi ve Fener Rum Patrikhanesinden ayrılan ve kendilerine Türk Ortodoksları diyen Hıristiyanların mülkiyetinde bulunan Karaköy kilisesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir maddi katkısı olmamasına rağmen, İstanbul Süryani kilisesinin (İstanbul Süryani Abraşiyesinin) maddi açıdan herhangi bir problemleri yok. Çünkü; Yazının diğer bölümlerinde de görülebileceği gibi, İstanbul Süryanileri genelde varlıklı ailelerden oluşmaktadır. Varlıklı olan bu insanlarda ellerinden geldikince kiliselerine yardım etmeye çalışıyorlar.

SÜRYANİ KİLİSELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Günümüzde İstanbul'da Süryani Kadim Kilisesinin dışında, Süryani Katolik Kilisesi, Kıldani Kilisesi de faaliyet göstermektedir.

Süryani Katolik Kilisesi, XVIII. yüzyılda Antakya Süryani (Süryani Kadim) Kilisesinden ayrılan ve Roma'ya bağlanan Süryanilerin kurduğu kilisedir. Kıldani Kilisesi ise, XVI. yüzyılda Süryani Nasturi Kilisesinden ayrılıp Roma'ya bağlanan Süryanilerin kurduğu kilisedir.

Süryani Katolik Kilisesine mensup insanların büyük bölümü (hatta tamamı) Süryani Kadim Kilisesinden ayrılan Süryaniler olduğundan, Kadim Süryanilerle aralarında dini-mezhepsel kilise dışında hiç bir fark bulunmamaktadır.

Boran diye adlandırılan ve Türkiye'nin Güneydoğu ile Doğu bölgeleri arasında bulunan bir alandan gelen Kıldaniler ise, Süryani Kadimlerle aralarında kilisenin yanında az olmakla birlikte dil farklılığında bulunmaktadır. Bilindiği gibi Kıldaniler, Aşuri diye adlandırılan Süryanice'nin doğu şivesini konuşmaktadırlar.

Süryani Katoliklerin İstanbul'daki merkezi; Gümüşsuyu'nda bulunan kilisedir. Bu kilise dışında, Kadim Süryanilerin kullanımında bulunan Kumkapı'daki kilise de Süryani Katoliklerin mülkiyetinde bulunmaktadır. İstanbul'daki dini liderleri, Süryani Kadim Manastırlarında eğitim görmüş olan, İdil (Hazax)'lı Yusuf Sağ'dır. Birbirlerine akrabalık bağı ile bağlı bulduklarından, Süryani Katolik ve Kadim aileler arasında alt düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Merkezleri (Patriklikleri) Babil Patriği adıyla Bağdat-Irak'ta bulunan Kıldanilerin İstanbul'daki Merkezleri (Metropolitlikleri) ise, Beyoğlu'nda faaliyet göstermektedir. Bunun dışında Kurtuluş ve Galatasaray'da ayin yapılan iki kiliseleri daha bulunmaktadır. Bu kiliselerde ayini yöneten, Metropolit ile birlikte iki Papaz'ları daha bulunuyor.

Kıldanilerin, Süryani Katolikler kadar Süryani Kadimlerle ilişkileri bulunmamaktadır. Buna rağmen, kiliseler arasında medeni insan ilişkileri çerçevesinde birbirleri ile ilişkileri bulunuyor.

Kısaca özetlemek gerekirse; İstanbul'daki ayrı kiliselere

mensup Süryanilerin birbirleri ile, birbirlerinden haberdar olmalarına rağmen, ne kiliseler düzeyinde ne de aileler düzeyinde düzenli, ortak faaliyetleri bulunmamaktadır.

KOMŞULARI İLE İLİŞKİLERİ

Eskiden, Türkiye'nin en hoşgörülü insanların barındığı bir şehirmiş İstanbul. Ancak İstanbul'da İstanbulluların azınlık olmaya başlamalarından itibaren, hoşgörü de insanlarla birlikte azalmaya, yok olmaya başlamış zamanla.

Hoşgörülü insanların arasında İstanbul'da yaşamak Süryaniler için bir problem olmamış başlarda. Ancak hoşgörünün azalmasından sonra özellikle 1974 Kıbrıs savaşıdan sonra güçlükler başlamış. Bu tarihlerden sonra, İstanbul'da bulunan diğer gayri Müslimlerin göç etmeye başlamalarından itibaren, güçlükler daha da artmaya başlamış.

Günümüzde İstanbul'da, İstanbulluların azınlık, diğerlerin çoğunluk olduğu bir dönemde, İstanbulluluk bilincinden çok hemşerilik bilinci hüküm sürmektedir. Bu durum İstanbul'da yaşayan insanların, çevrelerindeki diğer insan grupları ile ilişkilerini büyük ölçüde etkiliyor. İnsanlar artık çevrelerinde (mahallede, sokakta, apartmanda) yaşayan insanların kim olduğu konusuna pek ilgi duymuyor.

Ayrıca İstanbul Süryanilerinin, İstanbul'daki yerleşim alanlarına bakıldığında görülebileceği gibi, ister fakir ister zengin semtlerde otursunlar, belirli semtlerde bir-

birlerine yakın mahallelerde oturmaya özen gösteriyorlar. Az olmakla birlikte bu durum onlara belli bir güven duygusu veriyor.

Çok nadir olmakla birlikte bazı semtlerde yalnız ya da bir kaç aile şeklinde ikamet eden Süryani aileler ise, çevrelerindeki insanlardan zarar görmemek için, kendilerini deşifre etmemeye (belli etmemeye) çalışıyorlar.

İstanbul'da bulunan insanların değişik yörelerden gelmiş olması, birbirlerini tanıma konusundaki isteksizlikleri ve çevrelerindeki insanların kimdir? nedir? sorularına önem vermemeleri, İstanbul Süryanilerini komşularından baskı görmek ve benzeri sorunlardan bir ölçüde koruyor.

BEKLENTİLERİ

İstanbul Süryanilerinin gelecekle ilgili beklentilerine değişik açılardan bakarak vardığımız sonuçlar değişiklik göstermekle birlikte, İstanbul Süryanilerinin ortaklaşa buldukları bir noktanın varlığını gösterdi.

İstanbul Süryanilerinin yüksek gelir düzeyine sahip olan ve küçük bir gurubu oluşturan insanların beklentileri, diğer guruplarda bulunan insanlardan oldukça farklılık göstermektedir. Bu insanlar, yatırımlarına ve planlarına ileride İstanbul'da yaşayacak şekilde yön vermeye çalışıyorlar. Bu arada yurt dışında (özellikle Amerika'da) belirli bir altyapıyı da hazırlamayı ihmal etmiyorlar.

Ekonomik açıdan birinci guruptan biraz daha düşük olan ve İstanbul Süryanilerinin çoğunluğunu oluşturan insanlar ise, yatırımlarını kalıcı alanlarda yapmak yerine, kolay para kazanan ve kalıcı olmayan alanlarda

yapıyorlar. Tesisat malzemeleri üreten bir firmanın sahibine, çabalarını üretim alanlarında yoğunlaştırmak yerine, neden bu yolu seçtiklerini sordüğümüzde, verdiği yanıt gayet kısa ve net olmuştu: *"Bizler burada kök salma niyetinde değiliz. Belirli bir ekonomik güce - gideceğimiz yerde bize yetecek kadar- orıştikten sonra, elimize geçen ilk fırsatta gitmeyi düşünüyoruz. Bu nedenle faaliyetlerimizi, gerektiğinde hemen tasfiye edebileceğimiz alanlarda yoğunlaştırıyoruz."*

İstanbul'daki insanların İstanbul'a uyum sorunları da geldikleri yörelerin değişik olmasından dolayı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar da İstanbul Süryanilerinin beklentilerini büyük ölçüde etkilemektedir.

Kentlerde diğer insan grupları ile birlikte yaşamış olan ve bu nedenle toplumsal değerlerini ve kişiliklerini daha iyi gizleyebilen insanlar İstanbul'a daha çok uyum sağlayabiliyorlar. Bu insanların bir bölümü de İstanbul'da kalıcı yönde faaliyet gösteriyorlar.

Kırsal alanlarda ve şehirlerde, çoğunluk ve/veya mutlak hakim olarak yaşamış ve kimliklerini her an gizleme gereğini hissetmemiş olan Süryaniler ise, kendilerini gizlemek açısından büyük zorluklar hissediyorlar. Hissedemedikleri için de, beklentilerini İstanbul'un dışına ayarlıyorlar.

Beklentilere yön veren etkilerden biri de yurt dışında bulunan akrabalarıdır. Yurt dışında bulunan insanlar, İstanbul'daki akrabalarına, Yurt dışında yararlandıkları olanaklarını ne kadar cazip, Türkiye'de katlanılan sorunların ise ne kadar anlamsız olduğunu söyleyerek, onları yanlarına getirmek için büyük çaba sarfediyorlar. Bu da insanların gelecekle ilgili planlarını ve haliyle beklentile-

rini ister istemez etkilemektedir.

Görüldüğü gibi, İstanbul'daki insanların beklentileri ne olursa olsun, sonunda buluştukları ortak nokta göç olgusudur.

GÖÇ VE ETKİLERİ

Günümüzde İstanbul'da bulunan Süryanilerin göçle ilgili düşünceleri arasında pek bir farklılık gözlenmiyor. Küçük bir azınlık dışında hemen herkes göç etmeyi düşünüyor.

Göç etme konusunda hemfikir olan insanların, uygulamak birbirlerinden farklılıklar göstermektedirler. Kent kökenli ve ekonomik açıdan durumları oldukça iyi (en iyi) olan aileler, kendilerine yurt dışında -ister Amerika'da ister Avrupa'da- belli bir altyapıyı hazırladıktan sonra göç etmeyi düşünüyorlar. Kırsal kesimden ve ekonomik açıdan yapıları iyi olan aileler ise bugün -yarın, geri kalanlar ise, ellerine geçecek ilk fırsatta göç etmeyi düşünüyorlar.

İstanbul Bakırköy semtinde dar bir ara sokakta, 15 yıldır baba mesleği olan Berberliği yapan, Midyat Berber'i Malke'nin oğlu Gabro ile Cağaloğlu'nda bir Han'da tel çekme atölyesi sahibi Sabri'nin birbirlerini tanıdıklarını sanmıyorum. Ama buna rağmen ikisinin de göç ile ilgili söyledikleri arasında pek bir fark yoktu; ikisi de *"ellerine geçecek ilk fırsatta gideceklerini"* söylüyorlardı. Hatta Berber Gabro, daha da ileri giderek pasaportunun 1987 yılından beri hazır olduğunu söylüyordu.

İstanbul Süryanilerinin büyük bölümünün düşündüğü

göç hakkında görüşlerine başvurduğumuz, Metropolit sekreteri Zeki Demir: "Hedefi olmayan bu göçü durdurmanın imkansız olduğu, çünkü ailelerin büyük bölü-münün parçalandığını" söylüyordu.

Durdurulması çok zor, hatta imkansız olduğu kabul edilen bu göçün halkımıza, genelde ne tür etkileri var?

Süryaniler konusunda değerli araştırmaları olan ve İstanbul'da yaşayan Yakup Bilge, bu sorumuzu şu şekilde

yanıtıyor: "Göç insanlarımızı ekonomik refaha ulaştırmak, bilinçlenmede anavatanla kıyaslanamayacak bir ilerleme sağlamak ve anavatanda bulunmayan olanaklardan faydalanma gibi faydalı etkilerinin yanında, giderek anavatan ve anavatan kültüründen kopmak ve bu kopuşun beraberinde getirdiği olumsuzluklar şeklinde etkilemektedir."

Yakup Bilge'ye göre, ekonomik refaha ulaşmak dışındaki olanaklardan burada (İstanbul'da) yararlanmak çok zor ama imkansız değil. Olumsuz etkileri gidermek ise, yurt dışında bulunan insanlarımız gösterebildikleri faaliyetlere bağlı.

İster faydalı ister zararlı etkilerde bulunsun göç İstanbul Süryanileri arasında güncelliğini koruyor.

SONUÇ

Kısa bölümler halinde sizlere aktarmaya çalıştığımız İstanbul Süryanileri ile ilgili çalışmamız sonrasında vardığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz.

-Günümüzde İstanbul'da bulunan Süryanilerin büyük bölümünü, İstanbul'a göç eden ilk Süryaniler oluşturu-

yor.

-İstanbul Süryanilerinin büyük bölümünü, kentlerde Müslüman çoğunluk arasında yaşamış ve kendini iyi saklayabilen Süryaniler oluşturuyor. Bunların yanında İstanbul'da büyümüş ve kendilerini İstanbul'daki ortama göre hazırlamış insanlar da bulunuyor.

-Ekonomik açıdan, Süryani genelinde ufak bir kitle ortalamasının altında görünüyorsa da, bu kitleyi Türkiye ortalaması içinde düşündüğümüzde pek fazla bir zorluk çekmediği gözüküyor.

-Hukuki statüleri konusunda söylenebilecek pek fazla bir şey yok. Azınlık statüsünde bulunmadıkları için azınlık haklarından yararlanamıyorlar. Gayri Müslim oldukları için de azınlıklarla aynı kefeye konulup, Türklerin (Müslümanların) yararlandığı en temel bazı haklardan yararlanamıyorlar.

Kişisel çabaların, hoşgörülü davranışların ve kanuni boşlukların sayesinde elde ettikleri bazı hakların bir gün ellerinden alınacağı korkusunu içlerinden atmak istiyorlar. Günümüzde yaşadıkları din dersi ile ilgili sorun, onların gözünde kötü bir örnek olarak güncelliğini koruyor.

-Sosyal ve kültürel faaliyetler ise yoruma açık bir nitelik arz ediyor; Kimileri bu faaliyetlerin Türkiye (İstanbul) şartlarında yeterli olduğu konusunda. Kimi bu şartlarda dahi, daha çok faaliyetin yapılabileceğine inanıyor. Kimi ise İstanbul'da sosyal ve kültürel faaliyetlerden bahs edilemeyeceğini iddia ediyor.

Bizim kanaatimiz ise, Türkiye şartları gözönüne alınsa bile, faaliyetlerin yetersiz olduğu yönündedir. Bir kısım faaliyetin yapıldığı ise bir gerçek.

-İstanbul Süryanileri, kendi adları altında bir örgüt-

lenmeye maalesef gidemediler (veya gidemiyorlar). Bu durum insanlarına faydalı olmak isteyen Süryani gençliğini -az olmakla birlikte böyle bir gençliğin varlığı sevindirici- başka örgütlenmelerin içine itiyor. Bunların yanında bireysel olarak çaba sarfeden insanlar ise oldukça az.

-Kilise faaliyetleri ile ilgili vardığımız sonuç ise, Zeki Demir'in ifadesiyle şu: "*İnsanlar dua etmek ve ayin kılmak için kiliseye gidebiliyor. Kilise de bu insanların isteklerini şimdilik karşılayabiliyor.*"

Süryanilerin kilise etrafında toplanmaları onları, Türkiye'nin azınlıklar üzerine uyguladığı asimilasyon politikasından bir derece koruyor. Bu da kilisenin insanlarımız üzerindeki en olumlu etkilerinden biri.

-İstanbul'da bulunan ve değişik kiliselere mensup Süryanilerin, birbirleri ile toplumsal ilişkileri ve ortak faaliyetleri maalesef yok. Bunun yanında ailelerin birbirleri ile olan akrabalık bağları sonucu, aileler düzeyinde belli bir ilişki göztenebiliyor.

-Komşularından pek bir baskı görmeyen İstanbul Süryanilerini korkutan önemli bir olgu yavaş yavaş kendini göstermeye başlıyor; Fundamentalist dincilerin hızla arttığı Türkiye'de, her yerdeki Süryaniler gibi İstanbul'da bulunan Süryanileri de korkutmaya başladı.

-İstanbul Süryanilerinin yabana atılamayacak bir bölümü, kendilerine uzak erimli hedefler saptıyorlar. Çünkü büyük bölümü, beklentilerini yurt dışına göre ayarlıyorlar. Ya da ayarlamış durumdadılar.

-İstanbul Süryanilerinin büyük bölümü göç etmek niyetinde. Bu durumun sebebi de değişik nedenlere bağlı.

Bu nedenler, Kanaatimizce Zeki Demir'in iddia ettiği aile parçalanması olamaz. Eğer neden sadece bu ise, aksi

yönde bir göçün varlığından da bahsedilmesi gerekir. Oysa bu yok. Ancak aile parçalanmasının göçe bir dereceye kadar etkisi olabileceğine bende katılıyorum.

Türk resmi makamları, yayın organları ve benzeri kuruluşlarının iddia ettiği ekonomik sorun, bize hiç gerçekçi gelmiyor. Çünkü çalışmamızın değişik bölümlerinde görülebileceği gibi; İstanbul Süryanilerinin büyük bölümünün ekonomik açıdan bir problemleri yok. Ayrıca Süryaniler, belirli bir ekonomik güce ulaştıktan sonra göç etmek niyetindedir.

O halde Süryanilerin İstanbul'dan göç etmelerine, bahsetmedikleri ya da bahsetmekten çekindikleri başka nedenler var.

1988 yılında İsviçre'de tanıdığım ve Türkiye'nin Roma Büyükelçiliğinde görevli bir bayan, Bana, 1980 yılı itibarıyla İstanbul'da 20.000 ile 25.000 arasında Süryani kitlesi olduğunu söylemişti. Oysa çalışmada görüleceği gibi, Bugün İstanbul'da 7.500 civarında bir insan kitlesi bulunuyor.

Demek on yılda, İstanbul Süryanilerinin 15.000 kadarı göç etmiş. Ve eğer göç bu hızda devam ederse, otuz yıl sonra İstanbul'da bir Süryani kitlesinden bahsedilmeyecek.

Ancak biz, "*Her şeye rağmen İstanbul'un Süryanilerden boşalacağına inanmıyorum*" diyen Zeki DEMİR'in görüşüne katılıyoruz.